



Johann Gabriel Seidl
Simpozij

Johann Gabriel Seidl
(1804–1875)

Zbornik povzetkov
Celje, 14. december 2017

Kolofon:

**Simpozij Johann Gabriel Seidl
(1804–1875)**
Celje, Osrednja knjižnica Celje,
14. 12. 2017

Organizatorji:

*Osrednja knjižnica Celje,
Zgodovinsko društvo Celje,
Pokrajinski muzej Celje*



Zgodovinsko društvo Celje



Programski odbor:
*Alenka Hren Medved,
mag. Polona Rifelj,
Stane Rozman,
dr. Aleksander Žižek*

Program simpozija

- 8.45–9.00 Registracija
- 9.00–9.30 Pozdravni nagovori
- 9.30–9.50 **dr. Matjaž Birk, Sašo Zver:** Johann Gabriel Seidl v ogledalu nemškega literarnega zgodovinopisja
- 9.50–10.10 **Alenka Hren Medved:** J. G. Seidl in pomen njegovih del za domoznanstvo Celja
- 10.10–10.30 **dr. Julijana Visočnik:** Johann Gabriel Seidl, epigrafik
- 10.40–11:00 **Tadeja Melanšek, Simon Očko, Uroš Turnšek:** Vsakdanjik profesorja v luči zasluzka – Johann Gabriel Seidl, kot profesor v Celju
- 11.00–11.20 Odmor s pogostitvijo
- 11.20–11.40 **dr. Peter Weiss:** Seidl in drugi nemško pišoči o Zgornji Savinjski dolini v 18. in 19. stoletju
- 11.40–12.00 **Janja Jedlovčnik:** Seidlov opis zdravilišča na Dobrni iz leta 1837
- 12.00–12.20 **Taja J. Gubenšek:** Cesarska pesem kot primer učne vsebine v nekdanjem učnem načrtu in v sodobnem pedagoškem programu v Mestnem muzeju Ljubljana in Slovenskem šolskem muzeju
- 12.20–12.40 **Darjan Lorenčič, Peter Gračner:** Johann Gabriel Seidl in himna Bog ohrani, Bog obvari
- 12.40–12.55 Zaključek posveta



JOHANN GABRIEL SEIDL V LUČI NEMŠKEGA LITERARNEGA ZGODOVINOPISJA

SAŠO ZVER, dr. MATJAŽ BIRK,

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta,

Oddelek za germanistiko

saso.zver1@student.um.si

matjaz.birk@um.si

Pomen avtorjev literarnih del za razvoj književnosti in družbe se spreminja v odvisnosti od prevladujočih družbenorazvojnih tendenc. Nekateri pisci iz idejno-ideoloških in estetskih razlogov posledično postanejo zanimivi za literarno zgodovinopisje, medtem ko spet drugi izgubijo svoj literarni in družbeni pomen in končajo na obrobju literarne zgodovine ali so iz nje izbrisani. Na percepcijo avtorjev, njihovih del in literarnih slogov v literarno-zgodovinopisnem kontekstu vplivajo razumevanje literarnega zgodovinopisja in njegove družbene funkcije ter položaj moči njegovih ustvarjalcev – piscev, urednikov, izdajateljev, mecenov, kritikov in predstavnikov drugih družbenih skupin, ki določajo, kaj sodi v literarni kanon in kaj ne, kaj je kvalitetna literatura, kdo od piscev je za določeno literarno obdobje bolj in kdo manj pomemben, katera literarna dela izstopajo z ozirom na vlogo književnosti pri oblikovanju kolektivne identitete itd. V prispevku bodo na primerjalnih literarno-zgodovinopisnih izhodiščih predstavljene poglobitve značilnosti recepcije avstrijskega pesnika, pripovednika in dramatika iz predmarčne dobe, Johanna Gabriela Seidla, v nemški literarni zgodovini od druge polovice 19. stoletja do danes. Na primerjih reprezentativnih literarnozgodovinskih besedil bodo prikazani razlogi, ki so botrovali kanonizaciji, dekanonizaciji in ponovni kanonizaciji avtorjevega literarnega opusa, pri čemer bomo ugotavljali mesta, ki so v procesih literarnozgodovinske umestitve pripadala literarnim besedilom iz avtorjevega celjskega obdobja.

JOHANN GABRIEL SEIDL IN POMEN NJEGOVIH DEL ZA DOMOZNANSTVO CELJA IN CELJSKE REGIJE

ALENKA HREN MEDVED

Osrednja knjižnica Celje

alenska.hren.medved@knjiznica-celje.si

Johann Gabriel Seidl je bil avstrijski pesnik, literat, zgodovinar, narodopisec in šolnik, ki je v letih 1829–1840 poučeval na celjski gimnaziji, kjer je skupaj s svojo družino tudi prebival.

11-letno obdobje, ki ga je Seidl preživel v knežjem mestu, je usodno vplivalo na njegovo poezijo kot tudi na znanstvena dela. V času, ko je poučeval na celjski gimnaziji, je v svojih potovanjih prehodil tudi dobršen del takratnega celjskega okrožja. Teme s svojih popotovanj je uporabil za svoje pesnitve, potopise, zgodovinske in arheološke raziskave ter za zbiranje ljudskega slovstva.

Seidl je v svojih delih opisoval kraje, kjer je v času svojega bivanja v Celju živel in delal. Posvečal se je tako njihovi zgodovini, opozarjal na rimske arheološke najdbe in se zavzemal za njihovo hranjenje in popisovanje. Med svojimi številnimi potovanji po naših krajih je opazoval pokrajino in ljudi. Še posebej so ga v duhu romantike zanimali podeželskih ljudje, njihovi običaji in navade ter seveda ljudske pripovedke. V svojih potopisih je podrobneje opisal kraje, skozi katere je potoval, njihovo gospodarstvo, infrastrukturo in lokalne znamenitosti. Med drugim je v nemški jezik prepesnil marsikatero ljudsko pesem, ki jo je nato v svojih potopisih objavil tako v slovenskem kot tudi nemškem jeziku.

Domoznanski oddelek Osrednje knjižnice Celje hrani poleg bogate zbirke njegovih knjižnih del tudi zbirko njegovih rokopisov, ki je edinstvena v Sloveniji.

JOHANN GABRIEL SEIDL, EPIGRAFIK

doc. dr. JULIJANA VISOČNIK

Nadškofijski arhiv Ljubljana

julijana332@yahoo.com

Po prihodu v Celje se je J. G. Seidl srečal s številnimi arheološkimi ostanki rimske Celeje in njenega agra. Med njimi so bili tudi kamniti spomeniki z napisi, predvsem nagrobniki in oltarji, ki so ga še posebno pritegnili, saj si je zamislil sistematično zbiranje gradiva za Corpus inscriptionum imperii Austriaci. Projekt v tej obliki sicer ni bil izpeljan, je pa Seidl sodeloval v veliko bolj znanem projektu Theodorja Mommsena (Corpus inscriptionum Latinarum), saj je tja prispeval gradivo za Norik. Avtorica bo predstavila pomen J. G. Seidla za razvoj epigrafike na Celjskem, s tem pa tudi za ohranitev spomenikov antične Celeje, k čemur je gotovo pripomoglo njegovo zbiranje podatkov, popisovanje spomenikov in njihovo objavlanje.

VSAKDANJIK PROFESORJA NA GIMNAZIJI V LUČI ZASLUŽKA – JOHANN GABRIEL SEIDL KOT PROFESOR V CELJU

TADEJA MELANŠEK, SIMON OČKO, UROŠ TURNŠEK

študentje II. stopnje, Univerza v Mariboru,

Filozofska fakulteta, smer zgodovina

tadejamelansek93@gmail.com

Johann Gabriel Seidl je v Celju kot profesor na cesarski in kraljevi gimnaziji deloval 12 let. Celje tega časa je bilo relativno majhno mesto na obrobju dogajanja v cesarstvu. Plačila javnih uslužbencev odsevajo to realnost. Namen članka je, da na podlagi plače Johanna Gabriela Seidla predstavi njegov življenjski standard in ga primerja z življenjskim standardom drugih državnih uslužbencev. Za Avstrijsko cesarstvo 19. stoletja sicer velja, da so uradniki in javni uslužbenci na vrhu državnega aparata prejeli bajna izplačila, medtem ko so učitelji v mestih, kot je Celje, nižji uradniki in ostali, ki so izvrševali naloge države, prejeli bistveno manjše plače in včasih celo živeli na pragu revščine. Seidl je kot gimnazijski profesor prejel solidno plačilo, s katerim je lahko v Celju prebival kot meščan in vodil temu primeren življenjski stil. Seveda pa ne gre brez obrazložitve konteksta, v katerem je Johann Gabriel Seidl živel.

JOHANN GABRIEL SEIDL IN DRUGI NEMŠKO PIŠOČI O ZGORNJI SAVINJSKI DOLINI V 18. IN 19. STOLETJU

DR. PETER WEISS

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša

Peter.Weiss@guest.arnes.si

Potopisi so lahko zelo zanimivo branje celo za prebivalce krajev, o katerih se piše, saj praviloma predstavijo znano z očmi, ki vidijo več, presežke torej. Ko s takimi očmi nedomaćinov po približno dveh stoletjih v duhu hodimo po poteh starejših opisovalcev Zgornje Savinjske doline, pričakujemo, da o vsakdanjem življenju ne bomo izvedeli kaj dosti. Vendar pa nam radovednost narekuje, da je treba – kot vedno – dobro izkoristiti zapisano, hkrati pa poudariti posebnosti, izluščke, ki so danes dragoceni. Kajti kdor išče, ta najde.

Idrijski in pozneje ljubljanski zdravnik Baltazar Hacquet (1739 ali 1740–1815) je nekaj strani tretje knjige dela z naslovom Oryctographia Carniolica leta 1784 namenil Zgornji Savinjski dolini, predvsem Gornjemu Gradu in cerkvi v njem. Postavljena je bila nekaj desetletij prej in je bila po piščevem prepričanju prevelika za tako majhen kraj, domačini pa so preklinjali zaradi neusmiljene tlake, ki so jo morali opraviti. Veliko pametneje bi cerkveni vodje ravnali, če bi bolj mislili na dobro izobrazbo duhovščine in istovercev. »Koliko lahko s tako ureditvijo pridobita vera in država, se bo pri nas pokazalo v kratkem.« To je Francoz objavil v Leipzigu pet let pred francosko revolucijo.

Junija 1810 je bil v Zgornji Savinjski dolini nadvojvoda Janez Habsburško-Lotarinški (1782–1859), brat takratnega avstrijskega cesarja. Sto let pozneje je Anton Schlossar izdal njegove dnevniške zapise, ki so nasploh dragoceno in zelo zanimivo pričevanje o slovenski Štajerski. V Solčavi vojvodu niso verjeli, da je iz vladarske družine – oči so se jim odprle šele, ko je kot vojaški poveljnik enega od domaćinov odpustil iz deželne brambe. Zelo natančno je pri njem opisan tudi takratni prehod pri Igli, na pešpoti iz Luč v Solčavo.

Nekaj pozneje, leta 1826, je póti iz Celja v Solčavo profesor Janez Anton Zupančič (1785–1833) posvetil knjižico, ki je ponatis njegovih tri leta prej objavljenih časopisnih nadaljevanj. Več kot zanimiv je njegov dobesedni zapis pogovora s stoičnim župnikom v Solčavi o mirnem življenju v za Zupančiča takem zakotju.

Pesnik in potopisec Johann Gabriel Seidl (1804–1875), profesor na celjski gimnaziji, je prav tako nemški spis z naslovom Spodnještajerska Švica objavil leta 1836 v reviji Steiermärkische Zeitschrift v Gradcu. Nekoliko spremenjeno in skrajšano besedilo je ponatisnil čez dobrih deset let v obširni knjigi potopisov po Štajerski. V vsem ukvarjanju z zgornjim delom Zgornje Savinjske doline se sicer kaže njegova romantična zaveza (ponatisnil in v nemščino je prevedel na primer besedilo pesmi Kje so moje rožice Valentina Orožna), vendar pa je zapisal tudi vrsto trdnih in konkretnih podatkov, slovenskih krajevnih imen in slovenskih (narečnih) izrazov, recimo v opisu kolobarjenja in navedbe delov pluga, ob tem pa med škodljivci pri kmetovanju ni pozabil niti na bramorja, katerega poimenovanje je zapisal tudi v slovenščini (mramor) in latinščini. Vendar je o domaćinih takoj tudi dodal: »Tih mir vlada nad njihovimi strehami in jim ne pusti, da bi zavidali bogato uboštvo

meščanom, ki se, če stopijo v to pustoto, počutijo utesnjene in potrte in ne morejo dojeti, kako je tu mogoče živeti in nedolžno potovati proti dnevom pozne starosti.«

Nasploh je bila Zgornja Savinjska dolina v očeh mest vajenih nedomaćinov mirno in od življenjskega vrveža odmaknjeno področje, na katerem živijo zdravi ljudje, ki niti malo ne potrebujejo zdravnika (pa saj ga tu tako ni bilo) in ki ne pogrešajo mehkužnosti iz velikega zunanjskega sveta (za katere tako niso vedeli). Sploh o tistem, čemur je Seidl dal vzdevek spodnještajerska Švica, pa so tudi že drugi pred njim povedali toliko lepega, da je v vseh časih uporabno vsaj za turistično propagando za Solčavo, Logarsko dolino in okoliške kraje. Pri tem bi Seidl tudi zaradi široke odprtosti do slovenskega sveta, v katerem je bival dobro desetletje, upravičeno nosil zastavo, še veliko pred časi množičnega turizma in odkrivanja Savinjskih Alp, ki jih je pomagal uveljavljati z objavami (in z najzgodnejšimi upodobitvami Igle in Logarske doline).

SEIDL OV OPIS ZDRAVILIŠČA NA DOBRNI IZ LETA 1837

JANJA JEDLOVČNIK
Osrednja knjižnica Celje
janja.jedlovcnik@knjiznica-celje.si

O dobrnskem termalnem zdravilišču, ki je eno najstarejših tovrstnih zdravilišč na Slovenskem, so pisali že mnogi, med temi pa izstopa potopis Johanna Gabriela Seidla (1804–1875), ki je avgusta 1837 v podlistku z naslovom »*Bilder aus Untersteyer Das Mineralbad zu Neuhaus*« izšel v dunajskem časopisu *Wiener Zeitschrift für Kunst, Literatur, Theater und Mode*. Seidl, človek mnogih zanimanj in talentov, ki je začasa svojega bivanja v Celju, kjer je poučeval na tamkajšnji gimnaziji, v svojem prostem času tudi veliko potoval po bližnji in daljni okolici, del svojih opažanj s popotovanj pa tudi zapisal, se je po lastnih besedah za opis zdravilišča na Dobrni odločil zato, ker je bralce želel seznaniti s pomembnim spodnještajerskim zdraviliščem, ki tovrstne predstavitve do takrat še ni bilo deležno.

In res je Seidl Dobrno »z ljubko in resnično slikovito okolico«, kot se je sam izrazil, bralcu lepo predstavil. Podrobno je opisal pot, ki jo je moral premagati popotnik, če je hotel iz Celja priti na Dobrno, ob tem pa ni pozabil na razne obpotne zanimivosti ter znane ali zanimive prebivalce teh krajev. Samo vas Dobrno je le skopo opisal, zato pa se je intenzivneje posvetil opisu lege zdravilišča, videzu zdraviliških stavb in njihovih prostorov, kopališču in fizikalno-kemijskim lastnostim ter zdravilnim učinkom termalne vode. Podrobno je popisal tudi okoliške naravne znamenitosti, ki so človeka vabile na sprehod in oddih od vsakdanjih skrbi ter možnosti ostalih izletov. Tudi zgodovina zdravilišča in lastnikov dobrnskega gospostva v njegovem potopisu zavzema pomembno mesto, pri čemer je v svojo pripoved vpletel še marsikatero legendo, za katero je slišal.

Seidlova naklonjenost do pokrajine, ki jo je opisoval, ostro oko za detajle ter smisel za pisanje so tisti faktorji, ki njegov potopis delajo zanimiv tudi za današnji čas, ko se pogosto oziramo v preteklost naših krajev in iz podobnih zapisov poskušamo izvedeti, kako so bili ti nekoč videti skozi prizmo različnih popotnikov.

CESARSKA PESEM, KOT PRIMER UČNE VSEBINE V NEKDANJEM UČNEM NAČRTU IN V SODOBNEM PEDAGOŠKEM PROGRAMU V MESTNEM MUZEJU LJUBLJANA IN SLOVENSKEM ŠOLSLEM MUZEJU

TAJA J. GUBENŠEK
Slovenski šolski muzej
tajajg@gmail.com

Cesarska pesem Johanna Gabriela Seidla je postala uradna državna himna leta 1854, ko je cesar Franc Jožef že šest let zasedal prestol habsburške monarhije. Seidlovo besedilo je bilo izbrano na natečaju, ki so ga za predrugačenje himne razpisali na Dunaju, prvotno besedilo cesarske himne pa je nastalo že več kot pol stoletja prej, še v času vladanja cesarja Franca, leta 1796. Že od takrat so Cesarsko pesem peli na melodijo Josefa Haydna. Slovenci smo več prevodov Seidlove pesmi dobili kmalu po njenem nastanku. Seveda je bila dolžnost vsakega avstrijskega državljana, da je »našo najlepšo pesem«, ki je bila v učnih načrtih za višjo stopnjo, znal na pamet, peti pa jo je bilo treba »z navdušenim srcem«. Učenci so jo peli pred pričetkom pouka, posebej slovesno so jo peli v cerkvi, na cesarjev rojstni dan in na njegov god.

V drugem delu prispevka bom predstavila Cesarsko pesem kot glavno temo pedagoškega programa v sklopu razstave *Homo sum* – Ivan Hribar, ki jo je Mestni muzej Ljubljana pripravil ob sto letnici rušilnega velikonočnega potresa v Ljubljani. Učna snov je bila pripravljena po učnem načrtu izpred stotih let za takratne Ljudske šole (Popotnik, 1900). To je bil eden prvih primerov igrane vsebine muzejske pedagoške delavnice pri nas, učne ure pa so v dvajsetih letih postale fenomen med pedagoško ponudbo slovenskih muzejev.

**JOHANN GABRIEL SEIDL IN HIMNA
BOG OHRANI, BOG OBVARJI**

DARJAN LORENČIČ, PETER GRAČNER
študenta II. stopnje, Univerza v Mariboru,
Filozofska fakulteta, smer zgodovina
darjan.lorencic@gmail.com,
gracnerpeter7@gmail.com

Johann Gabriel Seidl se je rodil 20. junija 1804 na Dunaju. Bil je pesnik, zgodovinar, topograf in učitelj. Že v času šolanja je pričel z ustvarjanjem poezije. Nekateri učitelji in prijatelji so ga pri tem zelo vzpodbujali, doma pa ni imel veliko podpore, saj si je njegov oče želel, da bi Johann postal odvetnik. Študija prava Seidl ni končal. Postal pa je učitelj klasičnih jezikov. Svojo prvo pedagoško dejavnost je pričel v Celju, kamor se je preselil leta 1829 s svojo mlado ženo. V Celju je živel do leta 1840. Prav to obdobje v Celju je bilo njegovo najbolj plodno pesniško obdobje. Leta 1840 se je vrnil na Dunaj, kjer je prevzel službo kustosa v kabinetu za numizmatiko in antiko. Leta 1850 je postal urednik časnika Zeitschrift für österreichische Gymnasien. Slednjo funkcijo je opravljal do svoje smrti. Leta 1856 je postal dvorni zakladnik. Upokojil se je leta 1872. V pokoju je le še urejal Zeitschrift für österreichische Gymnasien. 18. julija leta 1875 je umrl mirne smrti. Po tem, ko se je vrnil iz Celja, je njegovo pesniško ustvarjanje upadlo. Nekoliko več se je ukvarjal z znanstvenimi in strokovnimi teksti s področja zgodovine, topografije in numizmatike. Sam bi tudi naj dejal, da je poezijo pustil v Celju.

Po vrnitvi nazaj na Dunaj je bil leta 1853 pozvan na natečaj za novo besedilo državne himne. Na natečaju je sodelovalo mnogo priznanih pesnikov, vendar je Seidl s svojo verzijo Cesarske pesmi zmagal. Leta 1854 so sprejeli njegovo besedilo za uradno himno avstrijskega cesarstva in je ostala nespremenjena vse do razpada monarhije. Haydnova melodija je bila vseskozi, od nastanka Cesarske pesmi, enaka. Državne himne so se v zgodovini pojavile relativno pozno – nekje proti koncu 18. stoletja in v 19. stoletju.

Torej nastale so v obdobju oblikovanja meščanstva in širjenja nacionalizma. Nekdanja Cesarska pesem, poleg Marseljeze, velja za eno najstarejših državnih himn. V luči francoske revolucije je Lorenzo Leopold Haschka napisal besedilo, Joseph Haydn pa jo je uglasbil. Leta 1797 so jo že predvajali po celem cesarstvu, ampak je šele leta 1854, ko je Seidl napisal novo besedilo, postala uradna himna avstrijskega cesarstva. Skozi obdobje svojega obstoja se je besedilo Cesarske pesmi večkrat spremenilo.

